

Järjestökulttuurista kirjaville kentille: Karjalan työläisurheilun murroksista

Työläisurheilun nousu on kytketty yhteiskunnan teollistumiseen ja kaupungistumiseen, ja totta on, että TUL:n vahvat seurat syntyivät kaupunkien työläisalueille. Kansallisessa liikuntakulttuurissamme ovat kuitenkin vaikuttaneet myös maaseudun kyläseurat omintakeisine toimintamuotoineen.

Laajemmin tarkasteltuna karjalaisen työläisurheilun vaiheet ovat noudattaneet liikuntakulttuurimme kehitysvaiheita: järjestökulttuurikausi kesti vuosisadan vaihteesta 1930-luvulle, harrastuksellis-kilpailullinen kausi 1930-luvulta 1960-luvulle, kilpailullis-valmennuksellinen kausi 1960-luvulta 1980-luvulle sekä eriytyneen toiminnan kausi 1980-luvulta nykypäivään. Jokaisella kaudella on omat piirteensä.¹

Liikuntaa ja laulua

Pohjois- ja Raja-Karjalan sekä Laatokan Karjalan työläisurheiluseurat järjestäytyivät TUL:n perustamisen jälkeen vuonna 1919 Pohjois- ja Itä-Karjalan piireihin, jotka toimivat itsenäisinä vuoteen 1921 asti. Tuolloin ne yhdistyivät Pohjois- ja Itä-Karjalan piiriksi, jonka nimi muutettiin Karjalan piiriksi vuonna 1932. Moskovan rauhassa vuonna 1940 piiri menetti Itä-Karjalan alueen, ja siitä lähtien piirin rajat ovat noudattaneet Pohjois-Karjalan maakunnan rajoja.²

Vuosina 1919–1944 TUL:n Karjalan piiriin perustettiin yhteensä 69 urheiluseuraa: 35 Itä-Karjalassa ja 34 Itä-Karjalassa. Kaikki seurat eivät kuitenkaan toimineet yhtä aikaa, sillä seurakenttä muuttui jatkuvasti. Osa seuroista kuoli, ja uusia syntyi. Ennen Pohjois- ja Itä-Karjalan piirien yhdistymistä molemmat piirit olivat pieniä sekä seura- että jäsenmääriltään.

1930-luvulle asti Karjalan piirin seuroja perustettiin pääasias-
sa teollisuustaaajamiin, joissa työväen järjestäytymisaste oli muu-
tenkin korkea. Piirin perustajaseuroista vanhin oli vuonna 1904
perustettu Sortavalan Ponnistus. Sortavala oli Laatokan Karjalan
liike-elämän ja kulttuurin keskus, jonne oli perustettu vuonna
1880 Suomen toiseksi vanhin opettajaseminaari. Kaupungin
voimakkaimmat teollisuudenalat olivat rauta- ja terästeollisuus.³

Pohjois-Karjalan vanhin TUL:oon liittynyt seura oli vuonna
1908 Pielisjärvelle perustettu Lieksan Into.⁴ Sen perustajia olivat
Lieksaan rautatietä rakentaneet urheilulliset ratatyömiehet. Sa-
man kunnan Pankakoskella energiavarat vetivät puoleensa teol-
lisuutta, jonka ansiosta syntyi Pankakosken kyläyhteisö. Varsin-
kin 1920-luvulla sen kasvu oli ripeää. Tehdas ja kylä kasvoivat käsi
kädessä. Väkeä muutti paikkakunnalle runsaasti, ja väkiluku kak-
sinkertaistui muutamassa vuodessa. Muuttoliike alkoi tasaantua
tehtaan kasvun pysähtyessä.

Kylän urheilutoimintaa alkoi organisoida vuodesta 1920 läh-
tien Pankakosken Tarmonpojat, joka kuului 1920–1930-luvuilla
piirin merkittävimpiin seuroihin.⁵

Järjestökulttuurikaudella karjalaista työläisurheilua leimasi
monimuotoisuus. Seurat olivat yleisseuroja, joissa liikunnan li-
säksi harrastettiin myös muita kulttuurin muotoja, kuten kuoro-
laulua, lausuntaa ja näytelmäkerhotoimintaa. Toiminnan kes-
kuksia ja toimintamuotojen muokkaajia olivat työväentalot,
joissa kokoonnuttiin iltamyöhään asti.

Sisäharjoittelutilat olivat talvisaikaan kylmiä ja niistä oli puu-
tetta. Joensuun Yrityksen painijoiden oli ennen harjoituksia ve-
dettävä lattialle raskaat painimatot näyttämön alta. Harjoitusten
jälkeen huuhdeltiin enimmäkseen hiet päältä vedellä, joka oli lämmi-
tetty vahtimestarin hellalla.⁶

Maaseudulla kentät yleisurheilua varten raivattiin itse. Myös
urheiluvälineet oli usein itse valmistettava. Innostusta ja omatoi-
misuutta kuvaa hyvin se, että kesken Pankakosken Valppaan
10-ottelukilpailuiden toimitsijat joutuivat hakemaan puulaati-
koita kaupasta, jotta pyöreästä männystä tehdyt telineet saatiin
nostettua riittävän korkealle. Vaikka urheiluseurat olivat merkit-
täviä liikuntatoimintojen järjestäjiä, on syytä muistaa, että yhtei-
söllistä liikuntaharrastusta oli ollut kylissä jo ennen varsinaista
organisoitumista.⁷

Järjestökulttuurikauden lopulla vuonna 1938 piirin ylivoi-

maisesti suosituimmaksi lajiksi todettiin voimistelu. Sitä harrasti 46 prosenttia jäsenistä. Hiihtolajeja harrasti 27 prosenttia, yleisurheilua 21 prosenttia ja painia 13 prosenttia. Pesäpallo ja nyrkkeily olivat luettelossa seuraavina.⁸

Olosuhteiden tasapuolisuuden vuoksi hiihdon harrastus levisi yleisurheilun tavoin laajalti aina maaseutua myöten. Työväen Urheilulehti kuvasi 28.12.1926 piirin hiihdon laajuutta näin: "Enin suosittu urheilumuoto on talvella hiihto, se on parhaiten todettu talviurheilupäivinä, jolloin useammassa paikassa on järjestetty joukkuekilpailuja."

Sodan aikana TUL:n Karjalan piirin seurojen perustamisvauhti luonnollisesti hidastui. Jatkosodan hyökkäysvaiheessa toiminta tyrehtyi lähes tyystin, mutta asemasodan aikana harrastus virisi uudelleen sekä rintamajoukoissa että kotirintamalla. Vuosina 1939–1944 piriin perustettiin yksi seura, Mätäsvaaran Mänty, joka aloitti toimintansa Pielisjärvellä vuonna 1943.

Piirin ohjauksessa

Järjestökulttuurikausi synnytti omat kontrollikäytäntönsä – seuroja voitiin nuhdella tai jopa erottaa jäsenyydestä. Sen sijaan yksilöihin kohdistuvilla toimilla oli välillisempi merkitys. Yksilöiden tekoihin kajoamalla vaikutettiin myös järjestökäytäntöihin. Jäsenten epäiltyjä tai todistettuja rikkomuksia jouduttiin selvittämään paitsi seurojen johtokunnissa myös piiritoimikunnassa, jonka käsittelemät tapaukset voidaan luokitella kahteen ryhmään: keskusliiton vaihtamiseen liittyneisiin ja sopimattomasta käyttäytymisestä aiheutuneisiin. Lisäksi piirin ja seurojen välisiä suhteita hiersivät tapaukset, joissa seurat olivat järjestäneet kilpailuja ilman piiritoimikunnan lupaa.

Osoituksena työläisurheilun järjestösidonnaisuudesta käy se, että TUL:n Pohjois-Karjalan piiri vaati jäseniltään ehdotonta kuulumista sosiaalidemokraattiseen puolueeseen. Seuratasolla puolueeseen kuuluminen oli yhtä lailla pakollista. Esimerkiksi Mutalan Riennon harjoitusaikoina työväenyhdistyksen taloon eivät päässeet yhdistykseen kuulumattomat. Seuran johtokunta päätti vuonna 1914 määrätä työväentalon harjoituksiin sääntöä valvomaan vahdit "alkaen suurimmasta miehestä".

Myös rinnakkaisjäsenyys porvarilliseen seuraan johti toimenpiteisiin. Esimerkiksi Pankakosken Tarmonpojat erotti vuonna

Tero Matkaniemi

Järjestökulttuurista
kirjaille kentille

1932 jäsenyydestään kolme miestä, jotka kuulustelujen jälkeen tunnustivat kuuluvansa porvarilliseen Pankakosken Urheilijat-seuraan. Ilmoitus erottamisesta päätettiin julkaista Kansan Voima -lehdessä. Jäsenmaksujen kerääjien käskettiin ottaa kyseisiltä jäseniltä jäsenkirjat pois.

Urheiluaatteen levittämiseen tarvittiin asiansa osaavia henkilöitä. Jo Pohjois-Karjalan piirin perustavassa kokouksessa piiritoimikunta päätti anoa TUL:n liittotoimikunnalta puhujaa, joka kiertäisi Pohjois-Karjalan suurimmissa keskuksissa selvittämässä ihmisille urheilun merkitystä. 1920-luvun puolivälissä piiritoimikunta keräsi varoja, jotta se voisi lähettää edustajansa herättelemään nukkuvia seuroja.

Pohjois- ja Itä-Karjalan piirin johtokunta järjesti seurojen kanssa tammikuussa vuonna 1927 liittoneuvoston päätöksen mukaisesti niin sanotun valistusviikon, jonka tarkoitus oli piristää seurojen toimintaa ja innostaa niihin uusia jäseniä. Valistusviikon hengessä piirin johtokunta päätti lähettää Richard Pietarisen seurakierrokselle Kaltimon Kaikuun sekä Pielisensuun Alkuun, joiden toiminta oli ollut hiljaista. Ainakin matka Kaltimoon onnistui, sillä heinäkuussa Kaiku haki jo piiriltä lupaa urheilukilpailuiden järjestämiseen.

Piiritoimikunta halusi auttaa myös uusien seurojen syntymistä ja parantaa yhteistoimintaa seurojensa kanssa. Kylissä, joissa ei ollut urheiluseuraa, otettiin yhteyttä työväenyhdistykseen tai johonkin urheilusta innostuneeseen henkilöön seuran perus-

tamista varten. Kitkatta yhteistyö ei kuitenkaan aina sujunut. Vuosikertomuksen mukaan kaikki tiedonannot, jotka piiritoimikunta seuroille lähetti, sivuutettiin kylmästi. Useita hankkeita saatiin kuitenkin vireille, mutta vain harvat hankkeet jatkettiin toteuttaa loppuun.

Vaikka paikalliset työväenyhdistykset olisivat olleet kiinnostuneita urheiluseuran perustamisesta, ei seuran saaminen ollut kuitenkaan vielä varmaa. Piiritoimikunta vaati uutta seuraa perustettaessa, että sillä oli käytössään riittävät harrastustilat. 1920-luvun lopulla urheiluinnostus oli saavuttanut myös Outokummun Vuonoksen kyläläiset, jotka halusivat oman seuran ja sille TUL:n jäsenyyden. Kun Vuonoksen Urheilijat haki syyskuussa vuonna 1928 TUL:n jäsenyyttä, piiri ei puoltanut hakemusta. Hylkäämistä perusteltiin sillä, että Vuonoksen Urheilijoiden käytössä ei ollut "välttämättömintäkään toimintatilaa". Piiritoimikunta kehotti Vuonoksen urheiluhaluista siirtymään Outokummun Poikien jäseniksi.

Järjestökulttuurikauden esimerkit osoittavat, ettei TUL:n Karjalan piiri perustanut seuroja tarpeettomasti, vaan niillä oli selvästi kysyntää.

Aluejärjestöjä perustetaan

Seurojen keskinäistä vuorovaikutusta haluttiin edistää järjestämällä piirijuhlia ja piirinmestaruuskilpailuja. Toiminnan alkuvaiheessa huomattiin, että kaksisataa kilometriä leveää ja kolmesataa kilometriä pitkää piiriä on vaikea hallita. Piirinmestaruuskilpailuiden osallistujat jäivät toisinaan vähiin: kilpailijoita saattoi ilmoittautua vain järjestävästä seurasta.

Ilmaantuneiden vaikeuksien vuoksi ruvettiin keskustelemaan piirin jakamisesta kahtia pian sen jälkeen, kun se oli juuri yhdistetty. Käyty keskustelu johti siihen, että piirin keskuspai-kasta äänestettiin vuoden 1936 vuosikokouksessa. Äänestystulos antoi viitteitä siitä, että jakoon oli selkeät perustelut. Yhdeksän edustajaa äänesti piirin keskuspaikaksi Joensuuta ja kahdeksan Sortavalaa. Karjalainen työläisurheilu oli näin selvästi jakaantunut kahtia kahden keskuksensa ympärille.

Vuonna 1937 piiritoimikunta tiedusteli seuroilta, mitä mieltä ne olivat piirijaosta. Seuraavaan kokoukseen mennessä se oli saanut vastauksia seitsemältä jäsenseuraltaan. Esimerkiksi Suo-

Tero Matkaniemi

Järjestökulttuurista
kirjaille kentille

järven Toverit ehdotti piirin eteläisimmäksi seuraksi Sortavalan Ponnistusta ja pohjoisimmaksi Värtsilän Yritystä. Suojärven Tovereiden kanta asiaan oli selvä: piiri on jaettava kahtia. Vuonna 1938 TUL:n liittoneuvosto päätti lopulta piirin jakamisesta.

Aluejärjestöjen perustamisen perimmäisenä syynä oli parantaa keskinäisiä kilpailuyhteyksiä. Pelättiin, että seurat alkaisivat yhteistyön SVUL:n kanssa. Vuonna 1925 toimintansa aloittivat Lieksan ja Sortavalan aluejärjestöt, ja vuonna 1926 käynnistettiin Värtsilän aluejärjestön toiminta epämääräisellä "Tikkala-Matka-selkä-seudulla". Näin muodostetut aluejärjestöt olivat koossa aluemenetyksiin asti.

Vuonna 1947 piiri jaettiin Itä-Karjalan menetyksen jälkeen kolmeen osaan: Joensuun, Lieksa-Pielisjärven ja Outokummun aluejärjestöön.⁹ Kolme vuotta myöhemmin piirikokous jakoi ne uudelleen, ja aluejärjestöt perustettiin Tohmajärvelle, Kallioon ja Nurmekseen. 1950-luvun lopulla piirin ainoa toimiva aluejärjestö oli Lieksa-Pielisjärvi, jonka vahvuus perustui alueen seurojen suureen lukumäärään ja päteviin seuratoimitsijoihin. Vuonna 1964 senkin toiminta oli hiljentynyt jo niin, että vuosikokoukseen saapui vain kolme henkilöä, jotka edustivat kahta seuraa. Lieksa-Pielisjärven aluejärjestö päätettiin lakkauttaa.

TUL:n Karjalan piirissä historia on toistanut itseään muiden muassa laajaan pinta-alaan liittyvien kysymysten vuoksi. Vuonna 1992 TUL:ssa käynnistettiin aluekokeilu, jonka jälkeen siirryttiin viralliseen aluetoiminnan aikaan. Karjalan piiri muodosti yhdessä Kymenlaakson, Saimaan ja Savon piirien kanssa TUL Itä-Suomen, ja lähes kaikki toiminta ja talous siirrettiin alueen vastuulle. Uudenlaista järjestelyä ei kestänyt kuitenkaan pitkään, sillä aluetoiminnasta luovuttiin keväällä 1995.

Lajikirjo laajenee

Vuonna 1947 Karjalan piirin piiritoimikunnan alaisuuteen perustettiin kuusi jaostoa tehostamaan lisääntynyttä lajitoimintaa TUL:n asettamien tavoitteiden mukaisesti. Samana vuonna liitto oli määritellyt niin sanotut painopistelajinsa, joissa se tavoitteli niin kansainvälistä kuin kansallistakin menestystä. Piirin vahvistamat jaostot olivat voimailu-, hiihto- ja yleisurheilujaostot. Lisäksi valittiin naistoimikunta sekä nuorisovaliokunta, joka toimi samalla kasvatusjaostona.

Tällä harrastuksellis-kilpailullisella kaudella jaostojen toiminnan aktiivisuudessa on ollut vapaaehtoistyön luonteen mukaisesti suuria eroja. Passiivinen lajijaosto saattoi syntyä, jos siihen valittiin henkilöitä kysymättä edes heidän halukkuuttaan tehtävään. Tällaiset valinnat osoittavat, että toimitsijoista on ollut ajoittain suuri pula. Seuratoiminnalle tyypilliset nousut ja laskut kuuluivat myös karjalaisen työläisurheilun kuvaan.

Toimiessaan piirin lajijaostot turvasivat sekä uusille että vanhoille lajeille toiminnan käynnistymisen mahdollisuudet. Seuratasolla yleisseurojen jaostot ovat usein olleet itsenäisen seuran esiaste. Lajiseururan perustaminen sai usein alkunsa yleisseuran lajijaostosta. Ensimmäisenä lajiseurana toimintansa käynnisti vuonna 1947 Joensuun Pallo-Toverit, joka perustettiin Joensuun Yrityksen ja Mutalan Riennon jäsenten aloitteesta. Sekä rientoalaiset että yritysläiset olivat yhtä mieltä siitä, että seurojen yhdistetty palloiluseura olisi paras vaihtoehto, koska kummankaan seuran joukkueisiin ei riittänyt väkeä. Pallo-Tovereiden runko muodostui Yrityksen ja Riennon vahvoilta alueilta. Pelaajia tuli Yrityksen hallitsemista Mäntylästä ja Peltolasta. Mutalan Riennon pelaajat asuivat se sijaan yleensä Mutalan ja Utran kaupunginosissa.

Jalkapallon tapaan myös nyrkkeily sai ensimmäisen erikoisseuransa yleisseuran jaostosta. Lieksan Työväen Nyrkkeilijät syntyi Lieksan Innon nyrkkeilyjaostosta. Kahden vuoden jälkeen

Poseerausta harjoitusten lomassa Säynätsalon Riennon painikämpällä 1950-luvun alussa. (Esa Sirosen arkisto.)

Tero Matkaniemi

Järjestökulttuurista kirjaville kentille

seura kuitenkin lopetti toimintansa ja lahjoitti omaisuutensa Lieksan Innolle. Myös nyrkkeily siirtyi perintönä Innolle. Outokummussa nyrkkeilijät pysyivät uskollisina Vesalle ja säilyivät yleisseurassa omana jaostonaan.

Toisen maailmansodan jälkeen kommunistisia puolueosastoja syntyi lähinnä teollisuustaaamiin, mutta Pohjois-Karjalassa runsaasti myös maaseudulle. Näillä osastoilla oli yhteys TUL:n seurojen perustamiseen. Kylillä, joille välittömästi rauhan tultua oli perustettu SKDL:n osasto, aloitti yleensä pian toimintansa myös TUL:n urheiluseura.

On epäilty, että järjestökulttuurikaudesta poiketen toisen maailmansodan jälkeen Karjalan piiriin seuroja perustettiin runsaasti pelkästään poliittisista syistä. On kuitenkin syytä muistaa, että Karjalan siirtoväen asuttaminen Pohjois-Karjalan kyliin toi maaseudun liikuntakulttuuriin merkittävän piristysruiskeen. Jo muutaman lapsiperheen lähes ehtymätön energia voi pitää yhden urheiluseuran aktiivisena.

Vuosina 1945–1962 TUL:n Karjalan piiriin perustettiin peräti 65 kyläseuraa, jotka olivat tunnettuja hauskoista nimistään. Näitä olivat muiden muassa enolainen Naurisojan Napsu, valtiomolainen Sivakan Syöksy ja polvijärveläinen Sotkuman Säppi. Perustettujen kyläseurojen määrään vaikutti olennaisesti piirisihteerin aktiivisuus ja aluetuntemus, mutta tietenkin myös sopivan kasvualustan löytäminen. Piirisihteerin tehtävänä oli karvoittaa alueensa ja etsiä sopivia seuranperustamispaikkoja.

Piirin kyläseurat olivat 1940–1960-luvuilla yhä edelleen laajan kilpailutoiminnan ulkopuolella. Ne harrastivat eri urheilumuotoja korostetusti oman mielenkiintonsa ja olosuhteiden mukaan. Liiton järjestämällä ohjaaja- ja toimitsijakursseilla kyläseuran edustajia ei juuri käynyt. Omassa piirissä järjestetyille kurseille osallistui myös kyläseurojen edustajia. Esimerkiksi piirin yhdessä pienimmistä seuroista Hattuvaaran Hakassa oli innostuttu vuonna 1953 niin paljon pöytätenniksestä, että seura päätti ottaa lajin kilpailuohjelmaansa ja lähettää edustajansa pöytätenniksen neuvontapäiville Lieksaan.¹⁰

Tavallisesti kyläseura rakensi harjoituspaikkansa työväentalon tontille. Pienelle tontille saatiin mahtumaan niin pituus- ja korkeushyppypaikka kuin kuularinkikin. Ympäröivä luonto tarjosi myös valmiit suorituspaikat useille lajeille. Juoksuja pidettiin kyläteillä. Maastajuoksukilpailuja järjestettiin runsaasti,

koska sopivaa maastoa riitti. Reittejä tehtiin poluille ja metsä-autoteille.

Kyläseurojen kukoistuskausi kesti 1940-luvulta 1960-luvun alkuun, jolloin syrjäseudun muuttoliike tuhosi suurelta osin sodan jälkeen perustetut seurat. Maa- ja metsätalouden koneistuminen merkitsi pääasiallisen ansiolähteen ehtymistä ja ainakin sivu-ansiolähteen vähenemistä. Kun metsäyhtiöt alkoivat siirtyä ympärivuotisiin hakkuisiin ja kuljetuksiin, tilanne huononi entisestään. Metsätyö erosi maataloudesta erilliseksi ammatiksi. Tilasta tuli metsurille asuinpaikka, ja monet muuttivat asumaan kunta-keskuksiin.¹¹

*Piirijuhlamarssi
Jyväskylän keskus-
tasta Harjun
kentälle kesällä
1953. (TUL:n
Keski-Suomen piirin
arkisto.)*

Tero Matkaniemi
Järjestökulttuurista
kirjaville kentille

Lajiseuroihin

1960-luvulla käynnistyneellä kilpailullis-valmennuksellisella kaudella TUL:n Karjalan piirissä harrastettujen lajien suosiossa tapahtui yhä muutoksia, joita vauhditti 1950-luvulla käynnistynyt voimakas urheilupaikkarakentaminen. Pohjois-Karjalaan rakennettiin 1960-luvulla viisi uutta urheilukenttää ja 60 harjoitus- ja kyläkenttää. Kyläseuroille kenttien rakentaminen oli kuitenkin liian myöhäistä. Kylät olivat jo alkaneet tyhjentyä. Jos jäljelle jääneiden kyläläisten mielipidettä olisi kuunneltu, kenttiä olisi tuskin rakennettu. Valimon Sivakan kyläkentän rakentaminen on esimerkki kunnallisen päätöksenteon ja kansalaisten liikuntatarpeiden kohtaamattomuudesta.¹²

Kun paikkakunnalle saatiin uusi urheilulaitos, sinne syntyi lähes poikkeuksetta myös TUL:n seura. Uintiseura perustettiin usein samana vuonna kuin uimahalli valmistui. Uimahallien laajamittainen rakentaminen Pohjois-Karjalassa ajoittui 1970-luvulle, joskin niitä rakennettiin vain suurimmille paikkakunnille. Tällaisiksi halliseuroiksi perustettiin Joensuun Työväen Uimarit vuonna 1969, Outokummun Työväen Uimarit vuonna 1975, Lieksan Veto vuonna 1976 ja Kiteen Kisa-Toverit vuonna 1977.

Kilpailutoiminnan valossa piirin suosituimmat lajit 1960-luvulla olivat lentopallo, hiihto ja yleisurheilu. Sitä mukaa, kuin joidenkin palloilulajien, erityisesti jääkiekon suosio poikien keskuudessa kasvoi, heikkenivät TUL:n seurojen mahdollisuudet vetää näistä lajeista kiinnostuneita puoleensa.¹³ Karjalan piirissä jääkiekkoilua häitösi 1960-luvulla lisäksi useiden jääkiekko-seurojen toiminta.

1980-luvulla käynnistyneen eriytyneen toiminnan kaudella perinteisten lajien rinnalle nousi jatkuvasti uusia lajeja. Harrastajat jakaantuivat yhä useamman urheilumuodon pariin. Pirstaloitumista omiin seuroihin tai yleisseuran jaostoihin kuvaa se, että vuonna 1991 yksistään Joensuussa ilmoitettiin toimiviksi 20 urheiluseuraa jaostoineen: Joensuun Hiihto-Veikot, Noljaakan Nousu (hiihto, yleisurheilu), Rantakylän Peli-Toverit (jalkapallo), Mutalan Riento (jääkiekko, kalastus, kaukalopallo, lentopallo, rytminen kilpavoimistelu, shakki, tanssiurheilu, yleisurheilu), Utran Koitto (kalastus, kaukalopallo, pesäpallo), Joensuun Puntti-Pojat (kehonrakennus, painonnosto, voimannoito), Suatto (keilailu), Pohjois-Karjalan Rakentajien Keilailuseura, Joen-

suun Kori-Pojat (koripallo), Niinivaaran Näpäs (lentopallo), Joensuun Yritys (naisvoimistelu, paini), JoBox (nyrkkeily), Joensuun Pyöräilijät (pyöräily), Joensuun Työväen Pingis (pöytätennis), Karjalan Sulka (sulkapallo), Joen Suunta (suunnistus), Karjalan Tennis (tennis), Rantakylän Verkkopalloseura (tennis) ja Karjalan Uimarit -69 (uinti, triathlon).

Luettelo osoittaa, kuinka järjestökulttuurikaudella perustetut yleisseurat, kuten Mutalan Riento ja Joensuun Yritys, ovat koossa. Käytännössä ne olivat kuitenkin hajonneet useista eri lajeista vastaaviksi jaostoiksi.

Ennen TUL:n aluekokeilun käynnistymistä vuonna 1991 Karjalan piiristä laadittiin lajikartoitus, jonka avulla luotiin yleiskuva seurojen ja lajien tilanteesta. Kartoituksen mukaan piirissä harrastettiin kuntoliikuntaa peräti neljässäkymmenessä seurassa. Kuntoliikunnan sisällöstä kartoitus ei anna kuvaa. Perinteikkäiden kuntoliikuntamuotojen rinnalle oli nousemassa kuitenkin uusia lajeja, kuten petanque, ringette ja golf.

Muodinmukainen liikunta ulottui nuorisonkin keskuuteen. Kartoitus osoitti, että monia uusia ja suosittuja lajeja ei kuitenkaan harrastettu seuroissa. Piirin taholta yleisseuroja kehoitettiin ottamaan mukaan uusia lajeja. Muiden muassa salibandyyn arveltiin löytyvän runsaasti harrastajia, jos vain toimintaa järjestettäisiin.

Toinen nuorison liikuntaharrastusta kuvaava piirre oli yksin tai ryhmissä tapahtuva kuntoilumielinen liikunta. Tämän vuoksi itäisen alueen johtoryhmä päätti suunnata nuorille muutakin kuin kilpailullista toimintaa. Nuorten kuntoliikunnan edistämiseksi aloitettiin kokeilut Lete-projektissa.

Karjalan piirin kartoitus toimi perustana itäisen alueen toimintojen kehittämiseksi sekä painopisteiden valinnalle. Tutkimus on esimerkki järjestötyöstä, jolla on pyritty vastaamaan liikuntakulttuurin muutokseen. Urheilutoimintaa järjestävät perinteisten urheiluseurojen lisäksi myös monet liikuntaan erikoistuneet yritykset. Eri tahot pyrkivät saamaan yhä kiristyvässä kilpailussa asiakkaikeeseen samoja ihmisryhmiä. Se, kuinka vapaaehtoiseen kansalaistoimintaa perustuva urheiluseura tässä kisassa menestyy, selviää tulevaisuudessa.

Tero Matkaniemi

Järjestökulttuurista
kirjaille kentille

Artikkeli perustuu Joensuun yliopiston Suomen historian laitoksella toukokuussa 1998 tarkastettuun pro gradu -työhön.

Lähdeviitteet

- 1 Itkonen, Hannu: Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus. Tampere 1996, 215.
- 2 Hämynen, Tapio: "Mikä Karjala?" Teoksessa Hämynen: Kahden Karjalan välillä, kahden riikin riitamaalla. Studia Carelica Humanistica 5. Tampere 1994, 23.
- 3 Arponen, Antti O.: Luovutetun Karjalan urheilu. Suomen Urheilumuseosäätiö. Jyväskylä 1995, 104. Ahjopalo, Toivo: Me urheilimme Laatokan Karjalassa ja Sortavalassa. Yhteiskirjapaino. Helsinki 1966, 37.
- 4 Arkistojen (Suomen Urheiluarkisto, TUL:n Karjalan piirin arkisto, seurat) käyttöä olen kuvannut tarkemmin artikkelin pohjana olleessa pro gradu -työssäni 1998.
- 5 Tahvanainen, Unto: Kaltimon Kaiun 50-vuotisjuhlassa esitetty historiikki. Painamaton 1975, 15. Komulainen, Martti: SVUL:n Pohjois-Karjalan piiri 80 vuotta pohjoiskarjalaisen urheilun hyväksi. SVUL:n Pohjois-Karjalan piiri. 1986, 33. Ojalainen, Veli-Matti: Tehdas, kylä ja tehtaalaiset. Pankakosken tehdasyhdyskunta maailmansotien välisenä aikana. Suomen historian pro gradu -työ. Joensuun yliopisto 1987, 118–121.
- 6 Aro, Mauri: Joensuun Pallo-Toverit 50 vuotta. Painamaton 1997, 7.
- 7 Simanainen, Aili: Pankakosken Valppaan 60-vuotisjuhlassa esitetty historiikki. Painamaton 1981, 1–2. Heikkinen, Antero: "Terveysten ja ilon tähden." Teoksessa H. Itkonen & A. Nevala: Liikunnan vuoksi. Näkökulmia liikuntakulttuurin muutokseen. Koivu ja Tähti. Kannus 1991, 9.
- 8 Hentilä, Seppo: Suomen työläisurheilun historia I. TUL. Hämeenlinna 1982, 454.
- 9 Björn, Ismo: Kaksi järjestöä samalla asialla – SVUL ja TUL Pohjois-Karjalassa vuosina 1945–1959. Suomen historian pro gradu -työ. Joensuun yliopisto 1986.
- 10 Rajajärvi, Anu: Kyläseuran elämäankaari TUL:n Karjalan piirissä. Suomen historian pro gradu -työ. Joensuun yliopisto 1993, 62.
- 11 Rajajärvi 1993, 45.
- 12 Itkonen, H.: "Syöksy Sivakkaan." Teoksessa Kyläläiset, kansalaiset: tulkin-toja Sivakasta ja Rasinmäestä. Karjalan tutkimuslaitos. Joensuu 1996, 147.
- 13 Hentilä, S.: Suomen työläisurheilun historia III. 1987, 348.

Tero Matkaniemi

Järjestökulttuurista
kirjaille kentille